

Др Самир АЛИЧИЋ*

Цветковић Ђорђевић, Валентина. 2020. *Negotiorum gestio* у римском праву с освртом на српско право. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 122.

Тешко је пронаћи правни институт толико особен и толико карактеристично и типично „римски“ односно, ако читалац више воли, „европскоконтинентални“, као што је *negotiorum gestio* – пословодство без налога, односно незвано вршење туђег посла. Њему нема пандана у другим античким правима, али ни у савременим правима која нису заснована на римском. Англосаксонски и шеријатски правни системи не познају такву установу. Ван романског правног подручја, ситуација коју ми означавамо као пословодство без налога по правилу се третира као једнострана добročина чинидба, односно поклон. Правницима који нису образовани на принципима римског права и који не разумеју концепте као што су *pietas* и *bona fides* није увек лако ни објаснити зашто би неко ко чини услугу другоме а да то од њега није изричито захтевано уопште имао право на накнаду. Но, у земљама римског, односно европскоконтиненталног правног система институт *negotiorum gestio* је природни и неизбежни институт облигационог права у практично свим националним законодавствима, са тенденцијом да постане и наднационални. Наравно, важности тог института у законодавству и судској пракси одговара и велика пажња коју му посвећује правна наука.

Пословодство без налога одавно постоји у законодавству Србије. У питању је живи институт, па чак и ако је са модерним средствима комуникације број случајева његове примене нешто смањен, и даље се

* Ванредни професор, Департман за правне науке Државног универзитета у Новом Пазару, Србија, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Босна и Херцеговина, salivic@np.ac.rs.

јавља у судској пракси и није постао мртво слово на папиру. Међутим, у домаћој науци пословодство без налога није привукло онолико пажње колико би се очекивало. Посвећено му је релативно мало наслова, посебно у новијој литератури.

Ту празнину у великој мери попуњава књига *Negotiorum gestio у римском праву с освртом на српско право* Валентине Цветковић Ђорђевић, ванредне професорке Правног факултета Универзитета у Београду. Са чисто тематског аспекта, ауторка је избегла замку у коју многи романисти падају – да термин „римско право“ користи само за период његовог развоја до Јустинијана, а да његову каснију примену назове „римском правном традицијом“ или неким сличним термином. Као што се из наслова може наслутити, књига се састоји из две основне целине: прве, у којој је обрађен институт *negotiorum gestio* у римском праву уопште, које је синоним за европскоконтинентални правни систем чији континуирани развој траје од почетака римске историје до данас, и друге, која је посвећена пословодству без налога у праву Србије, које је једна грана римског (европскоконтиненталног) права на исти начин као што су, рецимо, енглеско и америчко право гране англосаксонског, или саудијско и иранско право гране шеријатског права. У методолошком смислу, ово дакле није књига из историје римског права, која проучава искључиво његов развој у прошлости. Она заправо представља тумачење института позитивног права телеолошким методом, односно истражују се њихово изворно значење, настанак и развој у римском праву, кроз које су добили савремену форму.

Након предговора (стр. 7–8) и увода (стр. 9–11), следи део посвећен римском праву уопште (стр. 13–96). Ауторка се најпре бави местом које институт *negotiorum gestio* заузима у систематици облигационог права (стр. 13). Следи део посвећен коренима тог института, његовом настанку и развоју у римском праву (стр. 15–28). У наредном поглављу ауторка се бави развојем теорије о квазиконтрактној природи пословодства без налога, од Јустинијанове квадрипартиције, преко средњовековних и модерних аутора, до савремене литературе (стр. 29–40). Тема четвртог, и на неки начин централног и кључног поглавља књиге, јесу услови за примену института пословодства без налога, узимајући у обзир различита решења у теорији, законодавству и пракси од римског доба до данашњих дана (стр. 41–92). У петом поглављу анализира се питање пословодства без налога када је једна од страна пословно неспособно лице (стр. 93–96).

Последња два поглавља књиге посвећена су праву Србије. Шесто поглавље бави се институтом *negotiorum gestio* у Аустријском грађанском законнику из 1811. и Српском грађанском законнику из 1844. године (стр. 97–99). Седма глава књиге посвећена је решењима важећег Закона о облигационим односима (стр. 101–108).

На крају је дат закључак којим су сумирани резултати истраживања (стр. 109–114).

На основу опсежне анализе извора и литературе, ауторка закључује да бројна питања ипак морају остати отворена, међу којима и то колико је у римском праву тужба по основу пословодства без налога била на почетку широко примењивана. Без децидног одговора, имајући у виду садашње стање извора, остају и бројни проблеми настанка и примене две форме тужбе због незваног вршења туђег посла у римском праву, које су касније спојене у јединствену тужбу: преторске тужбе *in factum concepta* и цивилне *in ius concepta*, с тим што се извесна предност даје теорији према којој је цивилна тужба настала касније.

Иако појам *negotiorum gestio* није могуће прецизно дефинисати, ауторка са сигурношћу закључује да је заједничка карактеристика која повезује различите ситуације које потпадају под тај институт да постоји предузимање посла у туђем интересу, који пак не мора бити нужно и туђ посао.

Много пажње посвећено је питању, које су постављали још средњовековни правници, да ли је чињеница да је посао предузет без одобрења објективно посматрано у туђем интересу довољна да би постојало пословодство без налога или је неопходно и да је незвани вршилац туђег посла имао субјективну намеру да посао предузме у корист господара посла. Ауторка закључује да су мишљења римских правника о том питању била подељена, а да је у савременом праву постала доминантна субјективна теорија, чија је основна сврха да се пословодство без налога стриктно разграничи од правно неоснованог обогаћења. Такво стриктно разликовање било је страном класичном римском праву, у којем су се та два института развијала у тесној међусобној вези.

Институт пословодства без налога ушао је у право Србије рецепцијом из аустријског права у Српски грађански законик, чија су решења презета у важећи Закон о облигационим односима. Иако, генерално гледано, институт пословодства без налога у српском праву одговара класичном *negotiorum gestio* и према томе највећи део правила која га регулишу припада римском праву, због посредног пута рецепције настале су мање разлике у односу на класична решења. ЗОУ познаје институте

необходно и корисно пословодство, мада је значај те поделе мањи него у АГЗ, из којег је преузета. Осим тога, накнадно одобрење господара посла у ЗОО има ретроактивно дејство, што у класичном римском праву није случај.

Писана јасним и концизним стилем, заснована на методолошки рафинираној анализи бројних извора и обимне литературе на разним језицима, књига *Negotiorum gestio у римском праву с освртом на српско право* представља прави пример софистицираности и високог нивоа савремене романистичке науке те модел на који се млађи романисти могу угледати. Због актуелности тематике, поготово имајући у виду да је у току рад на доношењу новог Грађанског законика, ова књига ће бити занимљива не само романистима, компаратистима и цивилистима већ и широј стручној јавности, укључујући и судије, адвокате и друге правнике-практичаре.